

Lubbers en de democratie

Er is toch nog wel persvrijheid?

Nadat de zogenoemde verzorgingsstaat geleidelijk, met pijn en moeite, was opgebouwd, is hij onder de deskundige handen van rechtse en centrum-rechtse regeringen weer even hard (bijna) afgebroken. En onze 'no nonsense' ridders snappen dat zoiets spanningen in de samenleving kan oproepen. Vrijwel gelijktijdig met de afbraak wordt dus een ideologies offensief ingezet, dat loopt van Van Agt's 'ethies reveil' tot Lubbers' klachten over de 'overbelaste democratie'. Je hoeft nog geen overtuigd aanhanger van Marcuse te zijn om de tekens te zien van de 'repressieve tolerantie'. Naarmate de tegenstellingen en spanningen in de samenleving oplopen wordt de tolerantie vervangen door regelrechte repressie. Met de in de jaren zestig tot ontwikkeling gekomen ludieke vormen van verzet hebben de wet-en-ordehandhavers leren leven, al hadden ze er in het begin nogal wat moeite mee. Beperkingen van de demonstratievrijheid werden opgeheven of niet meer toegepast. Men kreeg door dat er van die demonstraties maar weinig te vrezen was. Vele tienduizenden FNV-ers liepen door een zonnig Utrecht om te protesteren tegen de loonpolitiek. In het Catshuis dacht men, net als m'n zwolse oom: 'lull'n loat'n'. Gelijk had men, want na een vlammenrede redevoering van Wim Kok ging iedereen braaf naar huis en er gebeurde verder niks. Onder leiding van Herman Bode liepen we naar de Dam en gingen weer naar huis. Er demonstreerden een half miljoen mensen tegen de plaatsing van de kruisraketten en de bouw van de basis in Woensdrecht ging gewoon door. Een 'brede maatschappelijke discussie' gaf als resultaat te zien dat een meerderheid van de bevolking niets zag in kernernergie. Maar zelfs na Tsjernobyl zijn de machthebbers niet bereid de sluiting van Doodewaard of Borssele op zijn minst te overwegen.

Hoe komt het dan dat de machthebbers en hun dienaren de laatste tijd tekenen van nervositeit beginnen te vertonen? De inval bij AMOK was daar al een voorbeeld van en sindsdien zijn er meer van die gevallen te signaleren, met als voorlopig hoogtepunt de actie tegen Bluf! Er is alle reden om te veronderstellen dat men in de hogere

Zo'n anderhalf jaar geleden, om precies te zijn op 19 november 1985, viel de utrechtse politie, in samenwerking met een Groep Bijzondere Opdrachten (GBO), het pand binnen waar het Anti Militaristies Onderzoeks Kollektief (AMOK) kantoor houdt. Dat gebeurt met groot geweld en een medewerker van AMOK wordt meegenomen en vele dagen vastgehouden.

Het hele verhaal over deze zaak is te vinden in de brochure *'Staatsgeheimen - De inval bij AMOK'* en we zullen er hier niet al te veel op ingaan. Maar als we de nieuwe *affaire-Bluf!* zien, is het goed om in het achterhoofd te houden wat er anderhalf jaar geleden in Utrecht gebeurde.

regionen begint in te zien dat aan de kant van de samenleving de tolerantie begint op te raken. Lange tijd heeft men allerlei rotstreken kunnen uithalen, zonder dat er van een effectieve tegenstand sprake was. Zo was er ten aanzien van de bezuinigingen een zekere konsensus: die moesten nou eenmaal. 'Je kon toch zelf zien dat die nodig waren, nu de economie terugliep?' De enkeling die bleef roepen dat dat allemaal onzin was, werd meewarig aangekeken. Maar geleidelijk is dat getij aan het keren. Er is nog wel geen sprake van grote uitbarstingen, maar wel van meer verzet dan lange tijd het geval geweest is. Het hardnekkige verzet van de rotterdamse havenarbeiders tegen de door de bazen gewenste sanering is daar een van de tekenen van. Maar ook in andere sectoren is het niet meer zo rustig. De verpleegkundigen hebben lange tijd alle bezuinigingen gelaten over zich heen laten gaan, ofschoon de werkdruk allengs niet meer te verdragen was. Ouders van gehandicapte kinderen hebben geruime tijd de afbraak van de voorzieningen aangezien. Ze beginnen nu te protesteren en zetten daarbij ook nog een grote keel op. In verschillende bedrijfstakken rommelt het al enige tijd. En niet alleen geldt

dat voor een altijd al roerige vakbond als de Voedingsbond FNV. Zelfs de leiding van de Industriebond FNV begint in de gaten te krijgen dat het handjeplak spelen met de bazen alleen maar tot resultaat heeft dat men in de boot genomen wordt. Akties in de strokarton dus, waar men zich in een niet zo ver verleden met hand en tand tegen verzet heeft. Reken maar dat men in het Catshuis en omgeving al deze verschijnselen nauwlettend in de gaten houdt. En wat men ziet geeft reden tot grotere waakzaamheid. Vandaar dat men zijn tactiek aanpast. Wat het in de tijd van Van Agt nog voldoende om het volk met koddige beeldspraak aan het lachen te maken, nu is het zaak een wat ernstiger gezicht te trekken. Dus zet Lubbers zijn tekstschrijvers aan het werk en komt er een redevoering over de 'overbelaste democratie'. Op zichzelf bevat die toespraak de meest komplette humbug, maar hij laat zien waar de spreker jeuk heeft.

Van angst naar aktie

Lubbers snapt ook wel dat hij met verhalen over de onbetaalbaarheid van de verzorgingsstaat niet ver meer komt. Daarvoor is het grote graaien de laatste tijd wat al te veel in de publiciteit gekomen. We denken maar aan de Ogem, de RSV, Slavenburg, het ABP. Om nog maar niet te spreken van de keren dat de minister-president zelf in opspraak kwam vanwege mogelijk misbruik van zijn functies. Nee, dan is het in zijn ogen beter een verhaal af te steken over de verloederding van het normenstelsel. Natuurlijk heeft hij het dan niet over kapitaalvlucht en belastingontduiking, maar over de eisen die mensen stellen aan de verzorgingsstaat. En over de spanning waaronder de rechtsstaat komt te staan wanneer het niet voldoet aan die wensen tot ontevredenheid leidt. Immers, het is allemaal wel een tijdje goed gegaan - althans in de ogen van wie wél profiteerden van Lubbers' politiek - maar het ziet er naar uit dat de mensen aanstalten maken om uit het gareel te breken. Dus moeten er zwaardere straffen uitgedeeld worden, meer cellen worden

gebouwd. Voorkomen is altijd beter dan genezen.

In dit kader passen ook de aanvallen op de persvrijheid waar we nog maar kort geleden door werden opgeschrikt. Want we moeten ons niets wijs laten maken: die overval op Bluf! komt niet zo maar uit de lucht vallen.

Op zichzelf beschouwd is het allemaal nogal lachwekkend. Met groot vertoon van kracht wordt de redactie van het blad overvallen en ook de drukkerij *De Raddraaier* maakt kennis met het politie-optreden. En waarom gaat het? Om het kwartaaloverzicht van de BVD 1981! Daarvoor worden het adressenbestand van Bluf!, poststukken en offsetplaten meegenomen.

Is dat alleen maar schieten met een kanon op een mug? Allerminst. In die paniecreactie komt de angst tot uiting waar we het hiervoor over hadden. En er is sprake van een benauwende ontwikkeling. In de tijd van de Vietnamdemonstraties en de Maagdenhuisbezetting vond men die verschijnselen wel vervelend, maar men dacht er wel mee te kunnen leven. Zeker, er werd af en toe ingegrepen en soms paniekerig genoeg, maar al gauw werd duidelijk dat het ludieke gedoe geen wezenlijke gevaren opleverde voor de gevestigde machten. Met wat repressieve tolerantie kwam men ver genoeg.

Ook de pers werd in het algemeen met rust gelaten. Kon je eind jaren veertig nog opgepakt worden voor het verspreiden van pamfletten tegen de koloniale oorlog in Indonesië, in de jaren zeventig kon je eigenlijk drukken wat je wou, zonder dat er een haan naar kraaide. Dat is aan het veranderen.

De akties tegen *Onkruid*, de inval bij AMOK en de *Knipselkrant* en nu weer de overval op Bluf!, het wijst allemaal in dezelfde richting. Er zit systeem in de waanzin. Sommigen wisten dat allang, maar in bredere kring begint door te dringen dat de hooggeroemde democratische vrijheden minder vanzelfsprekend zijn dan ze lijken. Persvrijheid, vrijheid van meningsuiting in het algemeen, van vergadering en organisatie, vrijheid om te staken, ze moeten iedere keer opnieuw bevochten worden. Voor je het weet worden ze onder je neus weggepikt.

Hoe groot is bijvoorbeeld de stap van de actie tegen Bluf! naar maatregelen tegen linkse bladen en anderen die

HET WORDT TIJD, DAT WE DIT WEER GEWOON OP STRAAT DOEN.

Bluf! in bescherming nemen?

De waanzin van het systeem

Dat Lubbers in Noord Scharwoude een breed betoog houdt over de 'overbelaste democratie' en de verloedering van de rechtsstaat is geen geïsoleerd verschijnsel. De minister van justitie, Korthals Altes (u weet wel, vroeger huisadvocaat van de Slavenburgers) sneed hetzelfde thema aan in zijn begrotingstoelichting. En hij dringt tevens aan op het inperken van het recht van demonstratie. Korthals Altes heeft de ontwikkelingen trouwens al lange tijd met bezorgdheid gadegeslagen. Vandaar dat hij bezig is het justitieel apparaat grondig te verbouwen. Hadden we tot nog toe een redelijk humaan stelsel van strafoplegging en -toepassing, mr Korthals Altes

wil af van die al te zeer op de individuele mens toegesneden rechtsuitoefening.

Hij wil naar justitiële massaproductie, strengere straffen zonder aanzien des persoons, minder rechtswaarborgen voor wie terecht moet staan en zelfs een gedeeltelijke omkering van de bewijslast. (Dat men juist van die omgekeerde bewijslast af wil waar die de staat geld kan kosten, zoals bij oorlogsslachtoffers, laten we hier maar even buiten beschouwing.) Staatssecretaris De Graaf en minister Korthals Altes hebben de truuk van de omgekeerde bewijslast niet van elkaar afgekeken. Dat soort truuks zit gewoon in de lucht wanneer hun rechtsstaat onder spanning komt te staan. Worden de sociale uitkeringen 'onbetaalbaar'? Men gooit gewoon willekeurige groepen mensen uit het sociale stelsel en zet de overgebleve-

nen voortdurend onder druk door middel van intimidatie en controle. In de ogen van de 'heren' ben je als uitkeringsgerechtigde *sowieso* een potentiële fraudeur. Net zoals in de jaren dertig de steuntrekker voortdurend in de gaten werd gehouden en systematies gewantrouwd. Het systematies wantrouwen van machthebbers jegens hun onderdanen is eeuwenoud. In tijden van voorspoed blijft het meestal onder de oppervlakte; zodra het ekonomies getij keert, komt het naar boven. Solidariteit en orde worden niet langer overgelaten aan het gezonde verstand, maar moeten bij de wet geregeld worden. Het begrotingstekort moest en zou omlaag en dus werd er gesneden in de sociale zekerheid, werden studiefinanciering, gezondheidszorg en onderwijs tot op het bot uitgekleeft. De smoes die men daarbij gebruikte was dat de mensen weer voor elkaar moesten zorgen. Nu werden bijvoorbeeld de huisbazen met dit gemoraliseer niet lastig gevallen. Die kregen een leegstandswet om hen van lastige krakers te verlossen. Vergeet niet dat het recht onder het kapitalisme in de eerste plaats dient om de eigendom te beschermen. Dat al die zaken maatschappelijke spanningen opleveren kan niemand verbazen. Dus 'verklaart Lubbers de oorlog aan de kriminaliteit', die op haar beurt weer een gevolg zou zijn van een 'uit de klauwen gelopen democratie'. Iemand als Korthals Altes formuleert dat anders: 'ik zie een vrij direct verband tussen de ontwrichting van de samenleving en de manco's in de rechtshandhaving'. Lubbers wil hogere

straffen en koppeling van de databestanden, waardoor de burger beter onder controle gehouden kan worden. Hoe ver is dan nog de afstand tot pasjeswetten?

De holheid van al dat gemoraliseer is te zien in het verschil in optreden op de onderscheidene maatschappelijke terreinen. Men richt zich met vaak lang niet goedkope middelen tegen verschijnselen als uitkeringsfraude, illegaal verblijf of een beroep op een vluchtelingenstatus. Maar als het aankomt op witteboordenkriminaliteit als belastingontduiking of milieuvervuiling, dan is er plotseling geen of te weinig geld om de betrokken diensten financieel op te tuigen. In het maken van zijn keuzen laat men zien waar men eigenlijk op uit is.

Tenslotte

Men kan op verschillende manieren aankijken tegen groepen als Bluf!, AMOK of Onkruid. Een oordeel over de al dan niet nuttige functie van zulke groepen is hier echter niet aan de orde. Wat gepoogd wordt duidelijk te maken is dat een optreden als tegen Bluf! geen toevallige uitschieter is, geen geïrriteerde reactie van een dienst die zich in zijn hemd gezet voelt. Het gaat om een overheid die zich door de omstandigheden die zij zelf heeft helpen bevorderen, in het nauw gedreven voelt. Als men maar ook in de gaten houdt dat die vreemde kapriolen voortkomen uit dieper gelegen oorzaken. En om die oorzaken gaat het hier.

Rein van der Horst